

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliliklerinin İncelenmesi: Anaokulu Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma

Fatih TOPÇUOĞLU, Milli Eğitim Bakanlığı, Yıldız Özel Eğitim Uygulama Okulu, Ankara, e-posta: topcuoglufatih83@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-5315>

Sibel TOPÇUOĞLU, Milli Eğitim Bakanlığı, Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler Ortaokulu, Ankara, e-posta: sibelefe7040@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0469-5690>

Metin TÜRK, Milli Eğitim Bakanlığı, Şehit Cihan Yıldız İlkokulu, Ankara, e-posta: metinturk1923@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4803-0925>

Tuncay ÇALIŞKAN, Milli Eğitim Bakanlığı, Mamak Ahmet Yesevi Ortaokulu, Ankara, e-posta: caliskan19@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6075-4849>

Öz

Kaynaştırma eğitimi, genel itibarıyla özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıf ortamında eğitim görmesini içermektedir. Böylece kaynaştırma öğrencisi, kendi akranlarıyla sosyal kazanımlar elde edecektir. Ancak kaynaştırma eğitiminde öğretmen yeterliliği önemli bir rol üstlenmektedir. Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlilikleri üzerinedir. Bu doğrultuda ilk olarak, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinde farklılık olup olmadığı incelenmiştir. İkinci olarak, kaynaştırma eğitimi alan ve almayan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine ilişkin tutumları arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma nicel araştırma deseni ile tarama modelinde yürütülmüştür. Bu doğrultuda çalışmanın evrenini Ankara ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarında ve ilkokul ve ortaokula bağlı anasınıflarında görev yapan kadrolu okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Kayıtlı kaynaştırma öğrencisi olan okullar, araştırma evreninin seçiminde kriter olarak seçilmiştir. Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlarına göre öğretmenler, kaynaştırma eğitiminden başarılı bir sonuç elde edilmesinde aile çevre ve personeli bilgilendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitim durumuna göre kaynaştırma yeterliliklerinde anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Ayrıca sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre kaynaştırma yeterliliği istatistiksel olarak bir farklılık oluşturmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Kaynaştırma Eğitimi, Özel Eğitim, Okul Öncesi.

Makale Gönderme Tarihi: 14.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 02.05.2023

Önerilen Atf:

Topcuoglu, F., Topcuoglu, S., Türk, M. ve Çalışkan, T. (2023). Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliliklerinin İncelenmesi: Anaokulu Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(5): 602-613.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2023, 6(5): 602-613. DOI: [10.26677/TR1010.2023.1221](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1221)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Investigation of Teacher Qualifications in Inclusive Education: A Research on Kindergarten Teachers

Fatih TOPÇUOĞLU, Ministry of Education, Yıldız Special Education Practice School, Ankara, e-mail: topcuoglufatih83@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-5315>

Sibel TOPÇUOĞLU, Ministry of Education, Kemal Yurtbilir Hearing Impaired Secondary School, Ankara, e-mail: sibelefe7040@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0469-5690>

Metin TÜRK, Ministry of Education, Martyr Cihan Yıldız Primary School, Ankara, e-mail: metinturk1923@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4803-0925>

Tuncay ÇALIŞKAN, Ministry of Education, Mamak Ahmet Yesevi Secondary School, Ankara, e-mail: caliskan19@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6075-4849>

Abstract

Inclusive education generally includes the education of individuals with special needs in the same classroom environment with their normally developing peers. Thus, the inclusion student will gain social gains with their peers. However, teacher competence plays an important role in inclusive education. The aim of the research is on the competencies of preschool teachers regarding inclusive education. In this direction, firstly, it was examined whether there was a difference in the views of the teachers who had and did not have inclusive students in their classrooms on inclusive education. Secondly, it was examined whether there was a difference between the attitudes of teachers who received and did not receive inclusive education towards inclusive education. The research was carried out in the survey model with a quantitative research design. In this direction, the universe of the study consists of permanent pre-school teachers working in independent kindergartens affiliated to the Ministry of National Education and in kindergartens affiliated to primary and secondary schools in Ankara. Schools with registered inclusive students were chosen as the criteria for the selection of the research population. According to the results obtained from the research data, the teachers emphasize that the family, environment and staff should be informed in order to obtain a successful result from the inclusive education. There was no significant difference in the inclusion qualifications of the teachers according to their inclusive education status. In addition, inclusion proficiency does not make a statistical difference according to the presence of inclusion students in the class.

Keywords: Inclusion, Inclusive Education, Special Education, Pre-School.

Received: 14.02.2023

Accepted: 02.05.2023

Suggested Citation:

Topçuoğlu, F., Topçuoğlu, S., Türk, M. and Çalışkan, T. (2023). Investigation of Teacher Qualifications in Inclusive Education: A Research on Kindergarten Teachers, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(5): 602-613.

GİRİŞ

Topumlar, zihinsel, düşünsel, duygusal gibi pek çok açılardan tek tip özellikte değildir. Birçok bakımdan farklı özelliklere sahip toplum üyelerinin okul yaşlarında bu tür farklılıkları karşılanabilir seviyelere taşıyarak aynı okul ortamında öğrenim görmeler sağlanabilir. Okul ve sınıfları toplumun küçük bir oluşumu olarak görüldüğünde farklı özelliklere sahip olan kaynaştırma öğrencileri göze çarpmaktadır (Demir ve Açar, 2010: 751). Günümüzde kaynaştırma eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Bu doğrultuda, kaynaştırma eğitimi kapsamındaki öğrenci sayısında da önemli bir artış vardır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıfta eğitim-öğretim görmesini ifade etmektedir. Kaynaştırma eğitimi bu açıdan bakıldığında iki yönlüdür. Bunlar; özel gereksinimli öğrenci ve normal gelişim gösteren öğrenci perspektifidir. Dolayısıyla kaynaştırma eğitiminde genel eğitim sınıfına yerleştirilen öğrencinin normal gelişim gösteren öğrenciler üzerindeki etkisi ile normal gelişim gösteren öğrencinin özel gereksinimli öğrenci üzerindeki etkisi önemlidir (Sucuoğlu ve Kargın, 2014). Özellikle erken çocukluk döneminde yer alan anaokulu eğitimi, kaynaştırma açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu yaşlarda öğrencilere verilen eğitimin en az kısıtlayıcı ortamların sağlanması, mümkün olduğunca akranları ile uyum içerisinde olabilecek ortamın sağlanması, bağımsız yaşam becerileri ve akademik becerilerin belirli bir seviyede ve harmoni içerisinde olması önemlidir. Tüm bu unsurlar, erken çocukluk döneminde bulunan özel gereksinimli bireylerin anaokullarının kaynaştırma eğitimindeki önemine işaret etmektedir (Küçük Doğaroğlu ve Bapoğlu Dümenci, 2015: 461).

Kaynaştırma eğitiminin pratiğinde ön koşul özel gereksinimli öğrencinin düzeyi ve ailenin isteği yer almaktadır. Bu doğrultuda kaynaştırma, iki ön koşulun sağlanmasının ardından öğrencinin akranlarıyla normal okullarda aynı sınıfta öğrenim görmesidir (Sarı, 2002: 5). Özel gereksinimli öğrenciler için en az kısıtlayıcı ortamın sağlanması amacıyla normal gelişim gösteren öğrencilerle tam veya yarı zamanlı aynı sınıf ortamında genel eğitimin sağlanmasıdır (Gürgür, 2005: 2). Dolayısıyla kaynaştırmanın amacı, farklılıkları olan öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıf ortamında entegrasyonunu sağlamaktır (Kniveton, 2004).

Özel eğitimin önemli bir uygulaması olan kaynaştırma, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Ancak Türkiye’de öğretmen yetiştiren pek çok yükseköğretim kurumunun programları göz önüne alındığında özel eğitime ilişkin derslerin olmadığı görülmektedir. Bu durum öğretmenin, özel eğitim konusunda yeterli donanıma sahip olmaktan sınırlılıklar oluşturduğunu göstermektedir (Babaoğlu ve Yılmaz, 2010). Türkiye’de öğretmenlerin, verimliliğini arttırmak, meslek içerisinde değişen yeni bilgilerle gelişimini sağlamak gibi nitelikli öğretmen yetiştirme, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir (MEB, 2023a). Okullarda görev alan öğretmenler, yükseköğretim süreçlerin kaynaştırma eğitim ilişkin ders almasalar dahi söz konusu kuruluşun belirli periyotlarda hizmet içi eğitim seminerlerinden eğitim alabilir (Bknz. MEB, 2023b).

Kaynaştırma eğitimine ilişkin ilgili literatürde yer alan çalışmalar (Gök ve Erbaş, 2011; Özaydın ve Çolak, 2011; Kale vd., 2016; Aküzüm ve Altunhan, 2017; Sönmez vd., 2019), kaynaştırmanın anaokullarında fiziksel olarak gerçekleştiğini ancak eğitsel olarak öğretmen yeterliliği kaynaklı birtakım problemlerin olduğuna işaret etmektedir. Örneğin bir öğretmen, normal okulda öğrenim gören kaynaştırma öğrencisinin sınıf içerisindeki problemlerini anlamakta ve çözmekte yetersiz kalabilir. Öğretmenin kaynaştırma eğitimine ilişkin isteği veya öğretmen yetiştiren kurumların programları bu durumun sebebi olarak gösterilebilir. Bu sebeple araştırma, geçmiş çalışmaların sonuçlarının zaman içerisinde değişip değişmediğini incelemek amacıyla sınıfta

kaynaştırma öğrencisi bulunan anaokullarındaki öğretmen yeterliliklerine odaklanmaktadır. Araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. İlk olarak, sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunanlar ile bulunmayanlar arasında kaynaştırma eğitim yeterliliğine ilişkin görüşleri incelenmektedir. İkincisi, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi alan ile almayanlar arasında kaynaştırma eğitim yeterliliğine ilişkin görüşleri incelenmektedir. Batu ve arkadaşları (2018)'na göre kaynaştırma literatüründe çok sayıda araştırma bulunmasına rağmen sorunlara çözüm üreten sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu bakımdan araştırma, kaynaştırmanın pratiğinde ana unsur olan öğretmen yeterliliği üzerine kurgulanmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kaynaştırma eğitiminin tarihçesi, 1950'li yıllara uzanmaktadır. 1950'li yıllarda ABD'de özel eğitim okullarında öğrenim gören öğrencilerin aileleri tarafından yürütülen kaynaştırma çabalarıyla ortaya çıkmıştır. Aileler, çocuklarının uygun ortam sağlandığında öğrenebildiklerini savunmuştur. Bununla birlikte aileler, eğitimde eşitlik ilkesini savunarak gönüllü kuruluşlar oluşturmuşlardır. Söz konusu girişimler, 1960 yıllarında önemli bir etki yaratarak; özel gereksinimli çocukların normal sınıflarda eğitim görmesini sağlamıştır (Batu ve Kırcaali-ıftar, 2005). 1960'lı yıllardan itibaren eğitimde hayata geçen kaynaştırma, ilerleyen süreç içerisinde bir takım sorunları beraberinde getirmiştir. Bu tür sorunlara yönelik yürütülen çalışmalar, günümüze kadar ki süreçte önemli bir ilerlemeye zemin oluşturmuştur (Sucuoğlu ve Kargın, 2010). 1990'lı yılların başından itibaren özel eğitim alanında çalışmalar yürüten araştırmacılar, bireylerin seviyelerinin ne düzeyde olursa olsun soyutlanmamaları gerektiği ve bu doğrultuda tam zamanlı kaynaştırma eğitimi almaları gerektiği fikrini savunmuşlardır. Tam aksine özel eğitim dışındaki araştırmacılar söz konusu düşünceye kuşku duymuştur. Ancak günümüzde özel eğitim araştırmacılarının ifade ettiği görüş benimsenmiş ve bu haliyle eğitim sistemine entegre edilmeye başlanmıştır (Bowe, 2005).

Dünya'da yaşanan bu gelişmelerde olduğu gibi Türkiye'de de öğrencilerin kaynaştırma eğitimi almaları yönünde girişimler yaşanmıştır (Topçu ve Katılmış, 2013). Türkiye de 1980 yılında kurulan Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 1982'de Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı ile iki ayrı amaca hizmet veren bir kuruluş haline dönüşmüştür (Aral ve Gürsoy, 2009; Sucuoğlu ve Kargın, 2010). Kaynaştırma eğitiminin öne çıkmasıyla birlikte 2011 yılında Özel Eğitim ve Rehberlik Daire Başkanlığı'na bağlı Özel Eğitim ve Kaynaştırma Daire Başkanlığı kurulmuştur (MEB, 2011). T.C. Milli Eğitim Bakanlığının (MEB, 2006) yönetmeliğine göre kaynaştırma "*Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır*" şeklinde ifade edilmektedir (23.madde).

Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrenciler için faydalı sonuçlar üretebilir. Özel gereksinimli öğrencinin kaynaştırma yoluyla normal okullarda akranlarıyla aynı sınıfta olması, bir arkadaş grubuna dahil olma, kabul görme, güven duygusunun gelişmesi ve bağımlılığının azalmasına olanak tanıyabilir (Karadeniz, 2002). Özel gereksinimli öğrenciler, aynı sınıf ortamında normal gelişim gösteren öğrencileri gözlemleyerek veya model alarak işbirliği kurma, paylaşma ve karşılıklı iletişim kurabilme gibi davranışlarda bulunabilir. Aynı zamanda özel gereksinimli öğrenciler, kaynaştırma yoluyla akranlarına özenerek veya öykünerek toplumda kabul görmüş davranışları sergileyebilir. Böylece özel gereksinimli öğrenciler, topluma uyum sağlamada önemli bir ilerleme kaydetmiş olacaktır. Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin gelişimine pozitif katkılar sunduğu gibi normal gelişim gösteren öğrencilere de pozitif katkı sunabilir. Örneğin normal gelişim gösteren öğrenci, toplumdaki özel gereksinimli bireylerle iletişim kurmayı kazanabilir ve ileriki hayatında deneyim kazanmasına olanak tanıyabilir.

Dolayısıyla kaynaştırma, kaynaşan ve kaynaştırılan öğrenciler açısından sosyal ve eğitsel kazanımlar/edimler kazanabilir (Turhan, 2007; Demir ve Açar, 2010; Metin, 2018).

İlgili literatürde kaynaştırmanın faydalı sonuçlar ürettiğine dair görüşlerin aksine olumsuz sonuçlara yol açtığını ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Bu tür görüşler, kaynaştırmanın normal gelişim gösteren öğrencilerde korku ve kaygıya yol açtığını öne sürmektedir. Bunun yanı sıra özel gereksinimli öğrencinin daha fazla ilgiye ihtiyaç duyması ve sınıf öğretmenin bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kalması bir diğer neden olarak sunulabilir. Öğretmenlerin özel eğitime dair bilgi ve donanım yetersizliği, kaynaştırmanın olumlu çıktılara elde edilmesinde önemli bir soru işareti oluşturmaktadır. Bu bakımdan öğretmen, kaynaştırmanın ne olduğu, amacının neler olabileceği, özel gereksinimli öğrencinin problemlerinin neler olabileceğini ve çözümlerinin neler olması gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmalıdır (Çuhadar, 2006; Karaca, 2018).

Sönmez ve arkadaşları (2019) okulöncesi öğretmenlerinin hizmet içi eğitim yoluyla kaynaştırmaya yönelik yeterliliklerinin artırılmasına yönelik bir araştırma yürütmüşlerdir. Araştırma 35 okulöncesi öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öntest/sontest kontrol gruplu (yarı) deneysel desen ile yürütülmüştür. Bu doğrultuda ön test grubunda hizmet içi eğitim programlarının, öğretmenlerin bilgi düzeylerine ve öz yeterlilik düzeyine yönelik tutumu ile aldığı eğitimdeki memnuniyeti arasında bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak son test grubunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Aküzüm ve Altunhan (2017), "*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerileri ile Kaynaştırma Eğitimi Yeterliliklerinin İncelenmesi*" isimli bir araştırma yürütmüştür. Çalışmanın verileri, anaokullarından, kız meslek liselerinden ve bünyesinde anasınıfı bulunan ilkokullarından toplanmıştır. Bu doğrultuda 342 öğretmenden veri elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin kendilerini sınıf yönetimi ve kaynaştırma eğitimi konusun çok üst düzeyde yeterli olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma, sınıf yönetimi ile kaynaştırma eğitim düzeyi ile pozitif bir ilişki bulunduğunu ve yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Kale ve arkadaşları (2016) bir araştırmasında "*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*" incelemiştir. Araştırmada, anaokulunda çalışan okulöncesi öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, sınıfında kaynaştırma öğrencileri bulunan öğretmenlerden seçilmiştir. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğretmenler, fiziki ortamın yeterli olmadığını, kaynaştırma eğitimi öncesi bir hazırlıkları olmadığı, bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir.

Gök ve Erbaş (2011), okulöncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları hakkına görüşlerini tespit etmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 10 öğretmen üzerinde bir mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğretmenlerin sınıf içerisinde kaynaştırmaya dair sorun yaşadıklarını ve bu doğrultuda kaynaştırma eğitiminin önemli olduğu sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri konusunda yetersiz kalmalarının kaynağı olarak öğretmenin kaynaştırma eğitimi almamaları gösterilmektedir.

Özaydın ve Çolak (2011), okulöncesi öğretmenlerinin kaynaştırmaya ve hizmet içinde kaynaştırma eğitimine yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Araştırma, durum çalışması olarak 9 okulöncesi öğretmeni üzerinde yarı yapılandırılmış görüşme ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda okulöncesi öğretmenleri, kaynaştırmaya yönelik özel eğitim danışmanlığı ve destek odalarına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte okul öncesi öğretmenleri, hizmet içi programlarının kaynaştırmada yaşanan sorulara yönelik olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak ilgili literatürde, anaokullarındaki kaynaştırmaya yönelik öğretmen yeterliliği önemli yer edinmektedir. Söz konusu yeterlilikler, kaynaştırma amaçlarının tam anlamıyla gerçekleşmesi veya tam aksine olumsuz çıktılarının elde edilmesinde belirleyici rol üstlenmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeliyle kurgulanmıştır. Tarama modeli, eğitim bilimleri disiplininde yaygın olarak kullanılmakta olup; belirli bir grubun özellikleri üzerinden veri toplanmasını amaçlamaktadır (Karasar, 2010: 79; Büyüköztürk vd., 2012: 14-22). Araştırmada kaynaştırma eğitim yeterliliğinin, kaynaştırma eğitim alma ve sınıfta kaynaştırma öğrencisi olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına odaklanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H₁: Öğretmenlerin, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olup olmamasına göre kaynaştırma eğitimindeki yeterliliklerine ilişkin görüşleri farklılaşmaktadır.

H₂: Öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimi alıp almamaları göre kaynaştırma eğitimindeki yeterliliklerine ilişkin görüşleri farklılaşmaktadır.

Araştırma Evreni

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılının güz döneminde Ankara ili, Mamak ilçesi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Ankara ilinde bağımsız anaokullarında ve ilkokul ile ortaokullarındaki, kadrolu anasınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Okulların seçiminde kaynaştırma öğrencisinin bulunup bulunmadığı birincil kriter olarak kabul edilmiştir. Söz konusu kriterler esas alındığında toplamda 28 okul belirlenmiştir. Okullarda görev yapan 280 anaokulu öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni az sayıda gözlemden oluştuğu durumlar için tam sayıya gitmek uygun bir çözümdür (Nakip, 2003). Bu doğrultuda araştırmada, az sayıda katılımcı grubu olduğu için okulunda kaynaştırma öğrencisi bulunan tüm ana okul öğretmenleri üzerinden yürütülmüştür.

Araştırma Katılımcılarının Özellikleri

Araştırmada katılımcı grubun demografik özellikleri, tespit etmek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların, 190'u kadın, 255'i lisans mezunu, 210'u 7 ve daha fazla yıl çalışma süresi bulunurken; 200'ü anaokulunda çalışmaktadır. Bununla beraber öğretmenlerin görev yaptığı okulların tamamında kaynaştırma öğrencisi bulunmasına karşın 168'inin sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin 145'i kaynaştırma eğitimi almıştır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Demografik Özellikler (N:280)

Değişkenler		N	f
Cinsiyet	Kadın	190	67,9
	Erkek	90	32,1
Eğitim durumu	Lisans	255	91,1
	Lisansüstü	25	8,9
Çalışma süresi	3 yıl ve altı	20	7,1
	4-7 yıl arası	50	17,8
	7 yıl ve üstü	210	75,1
Görev yaptığı okul türü	Anaokulu	200	71,5
	İlkokul	55	19,6
	Ortaokul	25	8,9
Okulda kaynaştırma öğrenci olma durumu	Var	280	100
	Yok	0	0
Sınıfta kaynaştırma öğrenci olma durumu	Var	168	60,0
	Yok	112	40,0
Kaynaştırma eğitim durumu	Kaynaştırma eğitimi aldım	145	51,7
	Kaynaştırma eğitimi aldım	135	49,3

Verilerin Toplanması

Araştırmada anket ile veriler toplanmıştır. Anket, tüm bilim dallarında veri toplama tekniği olarak yaygın bir kullanıma sahiptir. Ankette asıl amaç doğru güvenilir veri ulaşımının sağlanmasıdır (Arıkan, 2013: 60). Öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin tespit edilebilmesi için; Aksüt ve arkadaşları (2005)'nin geliştirdiği 28 önermeden oluşan "Kaynaştırma Eğitimi Anketi" kullanılmıştır. Kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri ölçmek amacıyla kullanılan anket 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar, "kaynaştırma eğitime muhtaç bireyleri tanıma, kaynaştırma eğitimi ilkelerini bilme, kaynaştırma eğitiminde uygulanan yöntem ve teknikleri uygulayabilme, kaynaştırma eğitiminde kullanılan ölçme ve değerlendirme" şeklindedir. Anketin birinci bölümü, demografik bilgilere yöneliktir. İkinci bölüm ise öğretmenlerin kaynaştırma eğitim yeterliliği üzerinedir. Bu kısımda, kaynaştırma eğitim yeterliliğini ölçen "Kaynaştırma Eğitimi Anketi" yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde yer alan önermeler, "1= Kesinlikle Katılmıyorum;5=Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde 5'li Likert tipiyle ölçülmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada, kullanılan "Kaynaştırma Eğitimi Anketi" literatürde güvenilir olarak kabul gördüğü için tercih edilmiştir. Ancak söz konusu ölçeğin güvenilir olduğunu tespit etmek amacıyla tekrar güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik analizi sonucunda önermelerin literatürde kabul edilebilir güvenilirlik seviyesinde olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, Cronbach Alpha (α) 0.914 bulunmuştur. Daha sonra ölçekte yer alan önermelerin puan seviyesini görmek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Son olarak araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma verilerine, ölçme aracında yer alan önermeler doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerin tutumuna yönelik frekans analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ölçme aracında yer alan boyutlar ayrı ayrı incelenmiştir. Bu doğrultuda ölçekte yer alan boyutlar, "kaynaştırma eğitime muhtaç bireyleri tanıma boyutu ($\bar{X}= 3,75$), kaynaştırma eğitime ilişkin ilkeleri bilme boyutu ($\bar{X}= 4,12$), kaynaştırma eğitiminde uygulanan yöntem ve teknikleri uygulayabilme boyutu ($\bar{X}= 3,21$) ve kaynaştırma eğitiminde kullanılan ölçme ve değerlendirme boyutu ($\bar{X}= 3,87$)" şeklindedir. Dolayısıyla öğretmenlerin kaynaştırma eğitime ilişkin ilkeleri bilme boyutu en yüksek düzeyde yer alırken; kaynaştırma eğitiminde uygulanan yöntem ve teknikleri uygulayabilme en düşük seviyede yer aldığı görülmektedir. Ancak tüm boyutların seviyesi genel olarak orta ve üst seviyede olduğu söylenebilir. Ölçekte yer alan önermelerden elde edilen frekans değerleri ise şu şekildedir. En yüksek düzeyde ($\bar{X}=4,71$) "Kaynaştırma eğitiminin başarılı bir sonuç vermesi için öğrencilerin ailelerinin, yakın çevresinin ve personelin bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum." önermesi yer alırken; en düşük düzeyde ($\bar{X}=2,74$) "Kaynaştırma uygulamalarına devam eden öğrencilerin birden fazla yetersizliğinin olmaması gerektiğine inanıyorum." önermesi tespit edilmiştir.

Tablo 2. Sınıfta Kaynaştırma Öğrencisi Değişkenine Göre t Testi Sonuçları ($p>.05$)

Boyutlar	Sınıfta kaynaştırma öğrencisi	N	\bar{X}	t	p
Kaynaştırma Eğitime Muhtaç Bireyleri Tanıma	Var	168	3,67	1,975	0,520
	Yok	112	4,09		
Kaynaştırma Eğitimi İlkelerini Bilme	Var	168	4,12	0,013	0,990
	Yok	112	4,11		
Kaynaştırma Eğitiminde Uygulanan Yöntem ve Teknikleri Uygulayabilme	Var	168	3,13	1,231	0,236
	Yok	112	3,50		
Kaynaştırma Eğitiminde Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme	Var	168	3,76	2,233	0,290
	Yok	112	4,30		

Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunup bulunmaması değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit amacıyla bağımsız gruplar arası t-testi analizi yapılmıştır. Kaynaştırma yeterliliği tutumunun tüm boyutlarında kaynaştırma eğitimi alanlar ile almayanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Bu doğrultuda H_1 hipotezi, ret edilmiştir.

Tablo 3. Kaynaştırma Eğitimi Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Kaynaştırma eğitimi	N	\bar{X}	t	p
Kaynaştırma Eğitimine Muhtaç Bireyleri Tanıma	Aldım	145	3,88	1,484	0,14
	Almadım	135	3,62		2
Kaynaştırma Eğitimi İlkelerini Bilme	Aldım	145	4,22	1,745	0,08
	Almadım	135	4,01		5
Kaynaştırma Eğitiminde Uygulanan Yöntem ve Teknikleri Uygulayabilme	Aldım	145	3,31	1,094	0,27
	Almadım	135	3,10		8
Kaynaştırma Eğitiminde Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme	Aldım	145	3,86	-0,071	0,94
	Almadım	135	3,87		3

($p>.05$)

Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin kaynaştırma eğitimi alıp almama değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit amacıyla bağımsız gruplar arası t-testi analizi yapılmıştır. Kaynaştırma yeterliliği tutumunun tüm boyutlarında kaynaştırma eğitimi alanlar ile almayanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Bu doğrultuda H_2 hipotezi, ret edilmiştir.

SONUÇ TARTIŞMA ve ÖNERİLER

İnsanların ilk eğitim-öğretim seviyesi olan anaokulu, sosyal ve eğitsel olarak önemli rol üstlenmektedir. Özellikle özel gereksinimi bireylerin, sosyal ve akademik becerilerinin yükseltilmesinde anaokulu kayda değer bir konudur. Özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıf ortamında eğitim görmesiyle açıklanan kaynaştırma, son dönemlerde daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Kaynaştırmanın okulöncesi seviyesinde istenilen düzeyde katkı sunabilmesi için personel bilinci ve fiziki şartların önemli olduğu kadar öğretmenin yeterliliği de oldukça etkilidir. Bu doğrultuda anaokullarında kaynaştırma yeterliliğine ilişkin öğretmen yeterliliğinin sorgulanması araştırmanın konusunu içermektedir.

Araştırma, Ankara'da kaynaştırma öğrencisi bulunan okullarda gerçekleştirilmiştir. Söz konusu okullar T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı (Devlet Okulu) bağımsız anaokulları ile birlikte bünyesinde anasınıfı bulunan ilkokul ve ortaokullarda yürütülmüştür. Bu noktada ilk olarak, öğretmenlerin kaynaştırma eğitim ölçeğine yönelik tutumları frekans analizi ile gösterilmiştir. Analiz sonucunda en düşük düzeyde kaynaştırma öğrencisinin birden fazla yetersizliğinin bulunmamasına ilişkin önerme yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle öğretmenler, kaynaştırma eğitiminde öğrencilerin birden fazla yetersizliğe sahip olmasını, normal karşıladıkları görülmektedir. Kaynaştırma öğrencisinin birden fazla yetersizliği, akranlarında korkuya yol açabilir ve bu doğrultuda ailelerinde bir endişe uyandırabilir. Bu noktada sınıftaki diğer öğrencilerin eğitsel durumu zarar görebilir. Analiz sonucunda en yüksek düzeyde ise öğrencilerin ailelerinin, yakın çevresi ve personelin bilinçlenmesine ilişkin önerme yer almaktadır. Söz konusu sonuç, eğitim öğretimde öğretmenin rolünün yanı sıra ailelerin, sosyal çevrenin ve okulda çalışan personelin kaynaştırma için önemli olduğunu göstermektedir. Bu

sonuç, Saraç ve Çolak (2012)'ın çalışmasıyla benzerlik taşımaktadır. Öncül ve Batu (2005) kaynaşan ve kaynaştırılan öğrencilerin ailelerinin bir araya geleceği etkinliklerin, aileler nezdinde yaşanacak sorunları azaltabileceğini ifade etmektedir.

Araştırmada, sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunma durumuna göre kaynaştırma eğitiminde anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Öğretmenlerin her eğitim öğretim döneminde farklı öğrenci profili ile karşılaşması bu durumun kaynağı olarak gösterilebilir. Örneğin öğretmenin araştırma döneminde sınıfında kaynaştırma öğrencisi olmayabilir ancak daha önceki eğitim öğretim dönemlerinde olabilir. Araştırmada kaynaştırma eğitim alma durumuna göre ise kaynaştırma yeterliliği arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Söz konusu sonuçlar, geçmişteki pek çok araştırma (Karacaoğlu, 2008; Ekşi, 2010; Şahbaz ve Kalay, 2010; Sönmez ve arkadaşları, 2019) ile uyumludur. Ancak ilgili literatürde bazı çalışmalar da (Mağden ve Avcı, 1999; Sarı ve Bozgeyikli, 2002; Orel vd., 2004; Lancaster ve Bain, 2010; Dağlar, 2011; Güven ve Çelik, 2011), kaynaştırma eğitim alan öğretmenlerin, kaynaştırma almayan öğretmenlere göre kaynaştırma eğitimlerine ilişkin görüşlerinde farklılık olduğunu göstermektedir. Bu durumun kaynağı, kaynaştırma eğitimi almayan öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimi alan öğretmenlerle teorik olarak aynı düzlemde olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçları, uygulayıcılara bir takım önerilerde bulunmaktadır. Özellikle kaynaştırma eğitimi sunan kurumların, kaynaştırmanın pratiğine dayalı bir öğretim programı sunması, öğretmenlerin kaynaştırma yeterliliklerine ilişkin niteliklerini arttırabilir. Bununla birlikte ilgili kurumların öğretmenleri, kaynaştırma eğitimlerine daha fazla teşvik edilmelidir. Kaynaştırma teorisine ilişkin bilgi ve beceri oldukça önemlidir. Ancak kaynaştırmanın sağladığı katkının pozitif olması için kaynaştırma pratiğinin deneyimlenmesi gerekir. Bu noktada gelecekte yürütülecek araştırmaların kaynaştırma pratiğine odaklanması oldukça önemlidir. Bununla beraber kaynaştırma eğitimlerinde pratiğe dayalı eğitim programları, öğretmen için faydalı sonuçlar üretebilir. Dolayısıyla kaynaştırma eğitimlerine ilişkin programların incelenmesi, gelecekte yürütülecek araştırmalara önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksüt, M., Battal, İ., ve Yaldız, F. (2005). Eğitim fakültesi sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlilikleri (Uşak ili örneği). *14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Aküzüm, C., ve Altunhan, M. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerileri ile kaynaştırma eğitimi yeterliliklerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 779-802.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Morpa.
- Arıkan, R. (2013) *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. 2. Basım. Ankara: Nobel Yayın.
- Babaoğlu, E. ve Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18, 346-354.
- Batu, S., ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, E. S., Cüre, G., Nar, S., Gövercin, D., ve Keskin, M. (2018). Türkiye'de ilkökuller ve ortaokullarda yapılan kaynaştırma araştırmalarının gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(3), 577-614.
- Bowe, F. (2005). *Making Inclusion Work*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Çuhadar, Y. (2006). *İlköğretim Okulu 1-5. Sınıflarda Kaynaştırma Eğitimine Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi ile İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

Dağlar, G. (2011). *Okulöncesi Öğretmenlerinin ve Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Burdur.

Demir, M. K., ve Açar, S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 749-770.

Ekşi, K. (2010). *Sınıf Öğretmenleri İle Özel Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Tutumlarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Güven, E., ve Çelik, D. B. (2011). Müzik Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma (Balıkesir Üniversitesi Örneği) . *Journal Of Educational And Instructional Studies In The World*. 22. 160-165.

Gök, G., ve Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.

Gürgür, H. (2005). *Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı İlköğretim Sınıfında İşbirliği İle Öğretim Yaklaşımının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kale, M. Sığırtmaç, A. D., İmray, N. U. R., ve ABBAK, B. S. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 35-45.

Karaca, M. A. (2018) *Kaynaştırma Eğitimi Programının Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Mesleki Yeterliliklerine Etkisi*. T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Özel Eğitim Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(1). 70-97.

Karadeniz, G. (2002). *Eğitimde Kaynaştırma (Entegrasyon)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*,(21. Basım). Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Kniveton, B. H. (2004). A study of perceptions that significant others hold of the inclusion of children with difficulties in mainstream, *Educational Studies*, 30(3), 331-343.

Küçük Doğaroğlu, T., ve Bapoğlu Dümenci, S. S. (2015). Sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ve erken müdahale hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*. 1(12). 460-473.

Lancaster, J. and Bain, A. (2010). The Design of Pre-Service Inclusive Education Courses and Their Effects Onself-Efficacy: A Comparative Study. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*. 38(2).117-128.

Mağden, D., ve Avcı, N. (1999). Öğretmen Adaylarının Özürlü Öğrencilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri. IV. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*. Eskişehir.

- MEB (2006) *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete Tarihi: 31.05.2006 Resmi Gazete Sayısı: 26184. http://orgm.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=608. Erişim Tarihi: 28-01-2023.
- MEB. (2011). *Milli eğitim bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/mebtesvegorevkhk_1/mebtesvegor_0.html. Erişim Tarihi: 28-01-2023.
- MEB (2023a) *Mesleki Gelişim Faaliyetleri*. <https://oygm.meb.gov.tr/www/mesleki-gelisim-tanitim/icerik/7> Erişim Tarihi: 28-01-2023.
- MEB, (2023b) *kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları yoluyla eğitim uygulamaları hizmet içi eğitimleri devam ediyor*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/kaynastirmabutonlestirme-uygulamaları-yoluyla-egitim-uygulamaları-hizmet-ici-egitimleri-devam-ediyor/icerik/2108> Erişim Tarihi: 28-01-2023.
- Metin, N. (2018). Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 428-439.
- Nakip, M. (2003), *Pazarlama Araştırması-Teknikler ve SPSS Destekli Uygulamalar*, Ankara: Seçkin Yayım.
- Orel, A., Zerey. Z., ve Töret, G. (2004). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 5. 23-33.
- Öncül, N., ve Batu, E. S. (2005). Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(02), 37-54.
- Özaydın, L., ve Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226.
- Saraç, T., ve Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1) ss. 13-28.
- Sarı, H. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Öneriler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sarı, H., ve Bozgeyikli, H. (2002). Öğretmen Adaylarının Özel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. 193. 57-80.
- Sönmez, N., Alptekin, S., ve Bıçak, B. (2019). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yeterliliklerini artırmaya yönelik geliştirilen hizmetiçi eğitim programının etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 439-456.
- Sucuoğlu B. ve Kargın T. (2010). *İlköğretim 'de Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu B. ve Kargın T. (2014). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şahbaz, Ü. ve Kalay, G. (2010). Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırmaya İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (19). 116-135.
- Topçu, E. ve Katılmış, A. (2013). Yarı Zamanlı Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Düşünceleri. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3). 48-81.

Turhan, C. (2007) *Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.